

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

9. De Numero & mixtura Pedum: Ex Cicerone: In Principiis qui fermè
probantur pedes: In Medio: In sine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Membrum est oratio sensus perfecti, sed suspensi, è toto corpore periodi abrupta: vel res breuiter absoluta, sine totius sententiæ demonstratione. Hoc Demetrius cum manu comparat, quæ ita pendet à corpore, vt in se cumulatam habeat nature suæ perfectionem. Id si longius fuerit *χρονωρις* appellatur, vt auctor est Hermogenes.

*Quid ex
verti.*

Est igitur colon, Antequam P. C. dicam ea, qua hoc tempore discenda arbitror. Vides sensum suspensum: Assume reliquam partem, & confice periodum. Exponam vobis breuiter consilium profectiois, & euerfionis meæ.

Articulus, siue comma dicitur, cum singula verba intervallicè distinguuntur: cæsa oratione hoc modo: *sermonia, voce, vultu, aduersarios perterruisti*. Est igitur comma pars coli, siue membri, vno, vel pluribus verbis constans.

Hinc multiplex periodus secundum varia intervallicè distinguitur, alia oratoria, alia historica, alia simplex, alia composita, alia magna, alia parua, alia mediocris, alia etiam perigraphæ appellatur.

Oratoria amplior est, & lussior, qua vtuntur Oratores

Historica strictior, ad vsum historicorum.

Simplex, quæ vnicò longiori membro constat. Tale est exordium pro Cluentio; Animaduerti omnem accusatoris orationem in duas diuisam esse partes.

Composita, quæ fit ex nexu plurium membrorum, vt superior; (Antequam, Partes conscripti, &c.)

Magna, quæ maioribus colis, aut pluribus, quàm quatuor constat.

Parua, quæ paucioribus, quàm quatuor.

Mediocris, quæ quatuor intermissionum ambitu definitur.

De pedibus Periodi.

Ex Halicarnassensi.

CAPVT VIII.

Dionysius Halicarnassensis, Rhetor quidem præstantissimus, in libro de compositione nominum pedes oratorios sic numerat, & probat.

Primus est Spondeus aptus, & grauis.

Iambus non omnino est ignauius, sed aptus humili, & attemperato sermoni.

Trochæus mollior est, & humilior.

Pyrrichius est tenuis, & planè demissus.

Tribrachus nihil habet venustatis, & grauitatis.

Molossus ex tribus longis, vt errores, planè grauis est.

Amphibrachus ex duabus breuibus, & media longa, vt amare, non est adedè heroicus.

Anapæstus grauis, & aptus ad seria, atque affectus exprimendos.

Dactylus optimus est, & heroicus, aptusq; rebus amplioribus.

Creticus, siue amphimacer ex duabus longis, & media breui, vt castus, non est repudiandus.

Melior tamen Bacchius ex duabus longis, & vltima breui, vt laudare.

Hyperbachus ex prima breui, & duabus longis, vt habere.

Dochimus quoq; pes est insignis, ex quinque syllabis, prima breui, duabus longis, breui, & longa, vt amicos tenes.

Dichoreus ex duobus trochæis, vt sempiternus, volubilis, & aptus maximè in clausulis.

Item Pæon primus, ex prima longa, & tribus breuibus, vt contere. Pæon secundus, ex tribus breuibus, & vltima longa, vt temeritas.

Et hi frequentiores sunt apud Oratores.

De numero, & Mixtura pedum.

Ex Cicerone.

CAPVT IX.

Non est hic meum consilium varias de numeris, & pedibus atcessere sententias, & in ista labyrinthi perplexitate sine fructu ludere iuuenilius.

Equidem existimo totam illam tractationem à M. Tullio tanto iudicij pondere, & sententiarum nitore descriptam, vt qui in hoc opere videatur laborasse contentus, cætorum scriptorum vel studia restinexit, vel ingenia sua claritate preferit. Quamobrem, ne gestum totam Roscio agere in scena videamur, faciam quod mei est institutum. Primum, quid præcipiat exponam: deinde quid de sæ-

de tota numerorum præceptione sentiam, paucis indicabo. Sic igitur ille.

Cicero in
Oratore.

Fluit omnino numerus à primo, tum incitatus breuitate pedum, tum proceritate tardius cursum contentiones magis requirunt: expositiones rerum, tarditatem. Insistit autem ambitus modis pluribus, è quibus vnus est secuta Asia maximè, qui dichoreus vocatur, cum duo extremi chorei sunt, id est, è singulis longis, & breuibus. Explanandum est, quòd ab alijs ijdem pedes alijs nominantur vocabulis. Dichoreus non est ille quidem sua sponte vitiosus in clausulis, sed in orationis numero nihil est tam vitiosum, quam si semper est idem. Cadit autem per se ille ipse præclare, quòd etiam fatietas formidanda est magis. Me stante C. Carbo, C. F. Tribunus plebis in concione dixit his verbis, O Marce Druse. Hæc quidem, duo binis pedibus incisum, dein membratim: Tu dicere solebas, facram esse Rempublicam. Hæc item membratim: post ambitus, Quicumque eam violauissent, ab omnibus esse ei poenas persolutas. Dichoreus, nihil enim ad rem extrema illa longa sit an breuis: Deinde, Patris dictum sapiens temeritas filij comprobauit. Hoc dichoreo tantus clamor concionis excitatus est, vt admirabile esset. Quæro, nonne id numerus effecerit? Verborum ordinem immuta, fac sic. Comprobauit filij temeritas: iam nihil erit, etsi temeritas ex tribus breuibus, & longa est: quem Aristoteles vt optimum probat, à quo dissentio. At eadem verba, eadem sententia, animo istuc satis est, auribus non satis, sed id crebrius fieri non oportet. Primum enim numerus agnoscitur, deinde fatiatur, postea cognita facilitate contemnitur. Sed sunt clausulæ plures, quæ numerosè, & iucundè cadant. Nam & Criticus, qui est è longa, & breui, & longa, & eius æqualis pæan, qui spatio par est, syllaba longior, quam commodissime putatur in solutam orationem illigari, cum sit duplex, nam aut è longa, & tribus breuibus, qui numerus in primo viget, iacet in extremo; aut è totidem breuibus, & longa, in quem oprime cadere ceosent veteres: ego non plane rejicio, sed alios antepono. Ne spondaus quidem funditus est repudiandus, etsi, quòd è longis duabus habetior videtur, & tardior, habet tamen stabilem quandam, & non expectem dignitatis gradum; in incisionibus verò multò magis, & in membris; paucitatem enim pedum gra-

uitatis suæ tarditate compensat. Sed hoc cum in clausulis pedes nomino, non loquor de vno pede extremo: adiungo (quod minimum sit) proximum superiorem, saepe etiam tertium. Ne iambus quidem, qui est è breui, & longa, aut par choreo, qui habet tres breues, sed spatio par, non syllabis, aut etiam dactylus, qui est è longa, & duabus breuibus, si est proximus à postremo, parum volubiliter peruenit ad extremum, si est extremus choreus, aut spondaus: nunquam enim interest, vter sit eorum in pede extremo, sed ijdem hi tres malè concludunt, si quis eorum in extremo locatus est, nisi cum pro cretico postremus est dactylus, nihil enim interest, dactylus sit extremus, aut creticus: quia postrema syllaba breuis an longa sit, ne in versu quidem refert. Quare etiam pæana qui dixit aptiorem, in quo esset longa postrema, vidit parum: quoniam nihil ad rem est, postrema quam longa sit. Iam pæan, quòd plures habeat syllabas, quam tres, numerus à quibusdam non pes habetur. Est quidem, vt inter omnes constat antiquos, Aristotelem, Theophrastum, Theodetem, Ephorū, vnus aptissimus orationi, vel orienti, vel medie, putant illi etiam eadenti: quo loco mihi videtur aptior Creticus. Dochimus autem è quinque syllabis, breui, duabus longis, breui, longa, vt est hoc (amicos tenes) quocumque loco aptus est, dum semel ponatur: iteratus, aut continuatus numerum apertum, & nimis insignem facit. Duo enim, aut tres sunt ferè extremi seruandi, & notandi pedes, si modò nō breuiores, & præcisæ erunt superiora, quos aut chorcos aut heroos, aut alternos esse oportebit, aut in pæane illo posteriore, quem Aristoteles probat, aut ei pari cretico. Horum vicissitudines efficiant, vt neque ij fatientur, qui audient, fastidio similitudinis, nec nos id quod faciemus, opera dedita facere videamur.

Hæc Cicero, ex qua oratione fluentibus cinctis diffusa laxius fermè istud colligas, probat ab eo dichoram, sed cum temperamento ad vitandam fatietatem, creticum orationi eadenti aptissimum; pæana vtumque in principio, & medio, spondaum, choram tribrachyn, dactylum, quem aut parum volubiliter iungi cum choreo, aut spondaus extremum locum tenente; quare si isti tres pedes concurrant, dactylus, qui instat cretici censetur in fine, in extremo erat collocandus: Ad summum dochimum omni loco congruum, sed malè affectari.

N n ; Ne-

Neque verò hic erit alienum Strebei, & aliorum recentiorum, in Ciceronianum numerorum usum observationes, & exempla notare, quibus conformari facilius imitatio possit. Cum igitur perodus tota debeat à capite ita fluere, ut ad extremum veniens ipsa consistat, non modo ambitus clausulæ, sed etiam principia, atque media notanda sunt.

IN PRINCIPIIS HI FER-
mè probantur pedes.

Creticus.

Vt (Neminem vestrum ignorare arbitror
Iudices.)

Pann.

Vt (At beneficio sum vsus tuo. Leuia sunt hæc
in hoc reo crimina.)

His adijce dichorem, & bacchium, & palimbachium; ut non enim potest ea natura, quæ tantum facinus commiserit, hoc vno scelere esse contenta. Vehementius in effedo tribunus plebis. At quanta merces Rhetori data est.

Dochimus.

Vt (Catenas habebat hospes tuus.)

Molossus.

Vt (Idem Verres, qui fuit semper.)

Anapæstus.

Vt (Patior, Iudices, & non molestè fero.)

IN MEDIO.

Amplissimus est uterque pæan, primus, & quartus. Nec solum dignitatem affert, & amplitudinem, sed etiam volubilitatem, atque celeritatem, quæ animi concitati affluente voluptate recreantur, ut, Vincat aliquando cupiditas, voluptasq; rationem, dummodo illa in hoc genere præscriptio, moderatioq; teneatur.

In hac oratione breui sex pæanas primos accipere possis: ex quibus incitatio est cursus, atque magnificentior amplitudo. Item, Fieri enim non potest, ut animus libidini deditus amore, desiderio, cupiditate, sæpe nimia copia, inopia etiam nonnunquam impeditus, hoc quicquid est, quod nos facimus, in dicendo, in modo agendo, verum etiam cogitando sustinere possit.

IN FINE.

Probantur *Creticus, & Dichoreus.*

Vt (Vetrem non ut hominem, cum homine compareris, ne qua tali viro mortuo fiat in-

iuria, sed ut pacem cum bello, leges cum vi-
forum, & iurisdictionem cum seiro, & armis,
aduentum, & comitatum cum exercitu, & vi-
ctoria conferatis.)

Choreus, & Molossus.

Vt (Fateor me salutis omnium causæ ad eam
partem accessisse subleuandam, quæ maxime
laboraret.)

Dochimus.

Vt (Quos amissimus ciues, eos Martis via per-
culit, non ira victoriæ.)

Creticus duplex.

Vt (At quæ ipse cogitans sentio, in commu-
nionem tuorum temporum contuli.)

Aliquando Creticus triplex.

Vt (Facere enim probus adolefcens periculo-
sè, quàm perpeti turpiter maluit.)

Creticus & Daçylus.

Vt (Omnis oratio motibus consonet.)

Tribrachus cum Spondao.

Vt (Diu, multumque Brute, dubitavi.) Et
(Maximus est fructus, iucunditasque sapien-
ti.)

Choreus, & Dispondeus.

Vt (In monumentis maiorum suorum sit in-
terfectus.)

Iambus, & Dispondeus.

Vt (Sed etiam gloriam per tales viros infu-
giendam.)

Tres Spondei.

Vt (Victorijs illustratæ sunt.)

Quid de istis numerorum observationibus,
& tota compositione sit sentiendum,
& de cauendis vitijs.

C A P V T X.

Hæc igitur, si fuerint moderatè obser-
uata, lætioribus nonnunquam nume-
ris exhilarant orationem. At contrà, si
putidius dilectantur, sermonis nitorem non
mediocriter artis infelicitate corrumpunt.

Atque ut Callimachus nimis affectatè di-
ligentia statuatius fertur in fausto expolitio-
nis studio suorum operum decus inquinasse, numero
dictus inde καὶ ὀραχρὸς, quod artis violenta studentis
quodam tyrannide naturæ florem opprimeret; sunt hæc
sic videas plerosque, qui dum syllabis aucu-
pandis insistent morosus, ab illo currentis
annis aluco, in transuersa deterius abripi.

Etc.